

ΔΙΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ
ΝΟΜΩΝ ΤΟΥ ΒΙΟΥ.
ΑΝΥΨΩΣΙΣ ΤΟΥ
ΕΘΝΙΚΟΥ ΧΑΡΑ-
ΚΤΗΡΟΣ. ΑΡΑ Η Ν
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ
ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙ-
ΚΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ.

Ἐρευνα

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ
(ΕΚΑΣΤΟΣ ΔΙ' Ο-
ΛΟΥΣ ΟΛΟΙ ΔΙ' Ε-
ΚΑΣΤΟΝ). ΑΝΘΡΩ-
ΠΙΣΜΟΣ (ΜΗΔΕΝΑ
ΘΑΙΒΕ). ΜΥΧΙΟ-
ΛΟΓΙΑ (ΕΚ ΤΩΝ
ΕΝΔΟΝ ΤΟ ΦΩΣ).

ΙΔΡΥΘΗ ΕΝ ΟΞΦΩΡΔΗ ΤΩ 1901 ΥΠΟ Π. Ε. ΔΡΑΚΟΥΛΗ.

FOUNDED AT OXFORD IN 1901 BY P. E. DRAKOULES LL. D.

ΤΟΜΟΣ F'.

1913

ΤΕΥΧΗ Α' — Β'.

ΜΙΑ ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

Δέν ἀμφιβάλλω ὅτι εἰς τὰς νεο-
κτηθείσας χώρας θὰ παρατηρηθῇ
γρήγορα ἔρεσις πρὸς βιομηχανικὴν
πρόοδον. Πολλοὶ θὰ θέλουν νὰ ἀνα-
πτύξουν ἐργασίας, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων
θὰ χρησιμοποιηθῶν αἱ δυνάμεις ποι-
κίλων ἐργατῶν, τεχνητῶν, βιομηχά-
νων, ἀρχιτεκτόνων, ἴσως δὲ καὶ δικη-
γόρων, διὰ νὰ μὴ ἀναφέρω τὸν ἐξω-
ραϊσμόν τῶν πόλεων, ὁ ὁποῖος θὰ
προκύψῃ ἐξ αὐτῆς τῆς δράσεως.

Εἶνε πρόδηλον ὅτι ἡ τοιαύτη δρᾶ-
σις τῶν πολιτῶν εἶνε ἀξιέπαινος καὶ
δὴ βραβευτέα. Μολαταῦτα, παράδοξον
εἶπεῖν, ἡ πολιτεία θεωρεῖ τὴν δρᾶσιν
ταύτην ὡς ἐγκληματικὴν. Πῶς! Βέ-
βαια. Ἡ πολιτεία τιμωρεῖ τοὺς οὕτω
δρῶντας, ὅπως τιμωρεῖ καὶ τοὺς ἐγκλη-
ματίας. Μάλιστα αὐστηρότερα, διότι
εἰς τοὺς ἐν λόγῳ χρησίμως δρῶντας
πολίτας ἐπιβάλλει ἐξακολουθητικὸν
πρόστιμον. Ὑποθέσωμεν ὅτι ἀπερά-
σιες νὰ κατεδαφίσῃς ὅλας σου τὰς
οἰκοδομάς. Ἄμέσως ἡ πολιτεία σὲ
ἀπαλλάττει φόρων. Ἢ, ὑποθέσωμεν
ὅτι ἀπεράσιες νὰ ἐγείρῃς οἰκοδομάς.

Ἄμέσως ἡ πολιτεία θὰ σοῦ ἐπιβάλῃ
ἐτήσιον πρόστιμον ἀνάλογον τῆς ἀξίας
τῶν οἰκοδομῶν σου. Θὰ μοῦ εἰπῆς· ἡ
πολιτεία ἔχει ἀνάγκην προσόδων διὰ
δημοσίας ἀνάγκας. Ναί, ἀλλὰ θὰ ὁ-
μολογήσῃς ὅτι τὸ σύστημα αὐτὸ τῶν
προστίμων ἀποθαρρύνει τὴν ἔρεσιν
πρὸς προοδευτικὴν δρᾶσιν τῶν πολι-
τῶν. Ἴάν σκοπὸς τῆς πολιτείας ἦτο
νὰ σταματήσῃ τὴν πρόοδον καὶ τὴν
ἀνάπτυξιν δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπι-
νοήσῃ καταλληλοτέραν μέθοδον ἀπὸ
αὐτὴν — τὸ νὰ ἀπαλλάττῃ φόρου τὰ
ἀχρησιμοποίητα γήπεδα καὶ οἰκόπεδα
καὶ νὰ ἐπιβαρύνῃ διὰ προστίμων τὰς
βελτιώσεις ἀναλόγως τῆς ἀξίας των.
Ὡς νοήμων ἄνθρωπος θὰ μοῦ εἰπῆς·
ὀρθὸν εἶνε αὐτό, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐσκέφθην
ποτέ. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ γίνῃ; Ἡ
νομοθεσία διαφόρων χωρῶν δίδει τὴν
ἀπάντησιν εἰς αὐτό σου τὸ ἐρώτημα.
Διατιμᾷ τὴν ἀξίαν τῆς γῆς χωριστὰ
ἀπὸ τὴν ἀξίαν τῶν ἐπ' αὐτῆς βελτιώ-
σεων. Ἀπαλλάττει τὰς βελτιώσεις
παντὸς φόρου, καὶ καθιστᾷ τὴν ἀγοραί-
αν τιμὴν τῆς γῆς μόνην βάσιν φορολο-

γίας. Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου εἶσαι ἐλεύθερος νὰ βελτιώσῃς τὴν ἰδιοκτησίαν σου ὅσον θέλεις, νὰ προβαίνῃς εἰς ἀνάπτυξιν ἐργασιῶν χωρὶς νὰ ὑπόκεισαι νὰ πληρόνῃς λεπτόν εἰς τὸ Κράτος. Τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον θὰ πληρόνῃς, εἶνε ὠρισμένον τι ποσοστὸν ἐπὶ τῆς ἀγοραίας ἀξίας τοῦ κτήματός σου, τίποτε ὅμως ἀπολύτως διὰ τὰς βελτιώσεις σου. Ἐκεῖνος δὲ ὁ ἄλλος, ὁ ὁποῖος ἔχει κτῆμα καὶ δὲν προβαίνει εἰς καμμίαν βελτιώσιν, καμμίαν ἐργασίαν, θὰ πληρόνῃ πάντοτε καὶ αὐτὸς τὸ ὠρισμένον ποσοστὸν ἀκριβῶς ὡς ἐὰν ἔκαμνε βελτιώσεις, οἰκοδομὰς κλπ. Πρόδηλον ἐντεῦθεν εἶνε ὅτι δὲν θὰ τὸν συμφέρῃ νὰ κἀθηται, ἀφίνων ἀχρησιμοποίητον τόσῳ δαπανηρὸν κτῆμα. Θὰ σπεύδῃ λοιπὸν ἢ νὰ τὸ ἀναπτύξῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἢ νὰ ἀναθέσῃ εἰς ἄλλον τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κτήματος, διὰ νὰ κερδίξῃ ἀρκετά, ὥστε νὰ πληρόνῃ τὸν φόρον.

Παντοῦ ὅπου αὕτῃ ἡ νομοθεσία ἐρηρμόσθη ἔφερε μεγάλην ἐπίδοσιν ἐμπορίου. Εἰς τὴν Κοϊνσλάνδην τῆς Αὐστραλίας δὲν ὑπάρχει ἄλλος φόρος εἰμὴ αὐτός — ὁ βασιζόμενος ἐπὶ τῆς ἐδαφικῆς ἀξίας. Εἰς τὴν Νέαν Μεσημβρινὴν (Νυαλλίαν) ἐπίσης. Πολλοὶ ἄλλοι χῶροι τείνουν νὰ ἐφαρμόσουν τὸ αὐτό. Εἰς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν, 80 δῆμοι εἰσπράττουν τὰς προσόδους των μόνον δι' αὐτοῦ τοῦ φόρου. Τὸ αὐτὸ δὲ

συμβαίνει καὶ εἰς τὸν Καναδᾶν. Ἐκθεσις ὑπογραφεῖσα ὑπὸ 90 δημάρχων πιστοποιεῖ τὰ θαυμάσια ἀποτελέσματα τοῦ εἶδους αὐτοῦ τῆς φορολογίας. Εἰς τὴν ἐκθεσιν ταύτην λέγεται ὅτι αἱ πρόσοδοι ἐπολλαπλασιάσθησαν ἀφ' ὅτου ἐρηρμόσθη τὸ νέον σύστημα. Ἐλαβε μεγάλην ἐπίδοσιν ἡ οἰκοδομητικὴ δρᾶσις. Ἐδόθη ἐργασία εἰς πλείστους στερουμένους τοιαύτης. Ἰκίμασε τὸ ἐμπόριον. Ἰνάγκασε πολλοὺς γαιοκτήμονας νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὰς γαίας των κλπ.

Ὅτι τὸ σύστημα αὐτὸ εἶνε τὸ μόνον δίκαιον δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Οἱ εἰσπραττόμενοι φόροι ἐκ τῆς ἐδαφικῆς ἀξίας δαπανῶνται εἰς ἐξυπηρέτησιν δημοτικῶν χρειῶν (ὁδῶν, γεφυρῶν, πάρκων, ἀστυφυλακῆς, παιδείας, ὀχετῶν, φωτισμοῦ κλπ.) Ἐκ τούτου ἀκόμη περισσότερο αὐξάνει ἡ ἐδαφικὴ ἀξία.

Εἶνε σπουδαιότατον ζήτημα τοῦτο καὶ ἔπρεπε νὰ ἀπασχολήσῃ σπουδαίως τοὺς νομοθέτας μας. Βεβαίως ὅμως πολὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν διαφώτισιν τῆς κοινῆς γνώμης. Πᾶς, ὁ ὁποῖος ἐννοεῖ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς ἐπιχειρήσεις, βελτιώσεις καὶ ἐργασίας, ἔχει συμφέρον νὰ μελετήσῃ καλὰ αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς διαφώτισιν τῆς κοινῆς γνώμης, ὥστε προσεχῶς ἡ Βουλὴ νὰ ψηφίσῃ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην νομοσχέδια.

Παντοῦ καὶ πάντοτε, εἰς πᾶσαν κοινωνίαν, ἐκ τῶν ἑκατὸν ἀτόμων πέντε ἐξουσιάζουν τὰς πηγὰς τοῦ πλοῦτος· οἱ λοιποὶ ἐννενηντα πέντε ἀντλοῦν τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ μόνον οἱ πέντε (ἐξουσιασταὶ τῶν πηγῶν του) τὸν χαίρουνται. Αὐτὸ εἶνε καπιταλισμός, ἢ ἄλλως πλουτοκρατία, ἢ ἄλλως κεφαλαιοκρατία. Σοσιαλισμός εἶνε ἡ ἐπιδοκομένη (καὶ

ἐπιχειμένη — ἄρκει νὰ ἐπιδιώκεται γνησίως καὶ εὐλικρινῶς) μεταβολή, δυνάμει τῆς ὁποίας καὶ οἱ ἑκατὸν νὰ ἐξουσιάζουν τὰς πηγὰς τοῦ πλοῦτος, καὶ οἱ ἑκατὸν νὰ ἀντλοῦν τὸν πλοῦτον, καὶ οἱ ἑκατὸν νὰ τὸν χαίρουνται. Ἡ μεταβολὴ αὕτη θὰ γίνῃ ἅμα τὸ ἀπαιτήσουν αἱ ἐργατικαὶ τάξεις.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΜΑΣ ΕΧΕΙ ΣΑΠΙΣΕΙ

Ἦνεν δέκα ἢ δώδεκα ἔτη ἀπ' ὅτου συνηντήθημεν μετὰ τὸν κλεινὸν συνεργάτην τοῦ Δάρβιν τὸν θαλερὸν «γέροντα» Οὐάλλας. Ἡ ὁμιλία μας τότε ἦτο περὶ ἀκρεοφαγίας, πνευματισμοῦ καὶ σοσιαλισμοῦ. Ἦτο «γέρον» ἤδη τότε. Σήμερον πλησιάζει τὸ ἑκαταστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του ἀλλὰ ἀκόμη ἐξακολουθεῖ νὰ γράφῃ βιβλία ἐπιστημονικὰ καὶ κοινωνιολογικὰ μετὰ σθένος τὸ ὅποσον κατασχύνει κοινωνιολόγους ἄγοντας τὸ ἡμῖν σου τῆς ἡλικίας του.

Ἦδη ἔχω ἐνώπιόν μου τὸ προσφάτως ἐκδοθέν ἔργον του «Κοινωνικὸν περιβάλλον καὶ Ἠθικὴ πρόοδος». Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶνε σφοδρὸν κατηγορητήριον κατὰ τῆς κοινωνίας μας. Τὰ ἐπιχειρήματά του περὶ τῆς σαπρίας τοῦ πολιτισμοῦ μας εἶνε ἀνεπίδεκτα ἀναιρέσεως διότι μετὰ ἕκαστον ἐπιχείρημα καταστρόνοντα γεγονότα ἀναμνησθητέα. Μετὰ πλοῦτον ἐπικαίρων στατιστικῶν, ὁ Οὐάλλας γοργῶς καὶ ἀκαταμάχητως ἐπιθεωρεῖ τὰ ἀποτελέσματα τῆς γιγαντιαίας προοδευσάσης δεσποτείας μας ἐπὶ τῶν δυνάμεων τῆς Ἰούσεως κατὰ τὰ τελευταῖα ἑκατὸν ἔτη. Ἡ δὲ ἐτυμηγορία του εἶνε ὅτι τὸ κοινωνικὸν μας περιβάλλον ἐν σχέσει πρὸς τὰς δυνάμεις μας, εἶνε τὸ χεῖριστον ἐξ ὧν εἶδε ποτὲ ὁ κόσμος.

Ἀπροκαλύπτως ὁ συγγραφεὺς καὶ ἀνεπιφυλάκτως βεβαίως ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἠθικὴν, ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἔκαμε καμμίαν πρόοδον, καὶ ὅτι φυλαὶ ἀγριαὶ καὶ ἀπολίτιστοι δὲν εἶνε ὡς πρὸς τοῦτο κατώτεροι τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν. Ἀκόμη καὶ ὑπὸ διανοητικῆν

ἐποψίν, ὁ Οὐάλλας δὲν παραδέχεται ὅτι εἴμεθα περισσότερο προωδευμένοι παρὰ οἱ ἐγείραντες τὰς πυραμίδας καὶ οἱ ἀστρονόμοι τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου. Ἔχομεν ἀπλῶς κληρονομήσει τὴν συσσωρευθεῖσαν μάθησιν τῶν αἰώνων. Ἰπερτεροῦμεν μόνον καὶ μόνον διότι ἰστάμεθα ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν προγόνων μας.

Ποῖος εἶνε ὁ λόγος τῆς στασιμότητος ταύτης ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἠθικὴν; Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Οὐάλλας ὁ λόγος εἶνε διότι μέχρι σήμερον δὲν ἔχει ἐπενεργήσει ἐπιρροὴ τις ἱκανὴ νὰ ὠθήσῃ ἡμᾶς ἐπὶ τὰ ἄνω καὶ τὰ πρόσω. Ἠθικαὶ ἀρεταὶ ὑπῆρξαν πάντοτε, ἀλλὰ τὸ ἦθος δὲν μεταδίδεται κληρονομικῶς. Οὕτω φρονεῖ ὁ Οὐάλλας, ἀλλὰ ἀμφισβῆλω ὅτι ἔχει καθ' ὅλα δίκαιον ὡς πρὸς τοῦτο. Οἱ ἰάπωνες ἐθρίαμβευσαν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν κατὰ τῆς Ἰωσσίας ἀκριβῶς διότι ἐκληρονόμησαν τὸ ἀρχαῖον ἰαπωνικὸν ἦθος.

Ἦν τούτοις ὁ Οὐάλλας εἶνε αἰσιόδοξος περὶ τοῦ μέλλοντος. Πιστεύει ὅτι ἡ ἐπιρροὴ ἢ ὁποῖα ἀπαιτεῖται διὰ νὰ μᾶς ὠθήσῃ πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὰ πρόσω κατ' ἀνάγκην θὰ προκύψῃ καὶ ὁ ἀρχισὴ ἐπενεργοῦσα ἅμα θεμελιώσωμεν κοινωνικὸν σύστημα βασιζόμενον ἐπὶ τοῦ ὀρμευμένου τῆς ἀδελφροσύνης, ἐνῶ τώρα βασιζέται ἐπὶ τοῦ ἐνστικτοῦ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Ὅχι ἀντίπραξις, ἀλλὰ σύμπραξις πρέπει νὰ εἶνε ἡ βᾶσις τῶν κοινωνικῶν δράσεων, διὰ νὰ προκύψῃ ἡ ἀπαιτουμένη ἐπιρροή.

Ἦν κοινωνικὸν σύστημα βασιζόμενον ἐπὶ τῆς ἀδελφροσύνης, ἡ γυνὴ θὰ εἶνε οικονομικῶς ἀνεξάρτητος καὶ κατὰ

συνέπειαν θὰ εἶνε εἰς θεσιν νὰ ἐκλέγη ὡς σύζυγον ἄνδρα ὑπερόχου ἠθους. Βαθμηδὸν ἐκ τούτου θὰ ἐπέλθῃ ὡς ἀποτέλεσμα ὁ ἐξοβελισμὸς τῶν χθαμαλωτέρων τύπων, καὶ τοιοῦτοτρόπως θὰ ὑψωθῇ ἡ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ ἀξία τοῦ ἔθνους.

Ὁ συλλογισμὸς εἶνε ὀρθότατος, ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶνε πῶς νὰ πείσωμεν τὰς ἠθικῶς στασίμους ομάδας τοῦ ἔθνους νὰ ποθῆσουν καὶ νὰ ζητήσουν τὴν θεμελίωσιν κοινωνικοῦ συστήματος, βασιζομένου ἐπὶ τῆς ἀδελφότητος; Ἀπαιτεῖται ἡράκλειος ἠθικὴ δύναμις διὰ νὰ ἀνατραποῦν τόσον ἄρδην αἱ συνθήκαι τῆς ἡμετέρας κοινωνίας. Ἀπὸ ποῦ θὰ προέλθῃ αὐτὴ ἡ ἡράκλειος ἠθικὴ δύναμις; Ὁ Οὐάλλας πρεσβεύει ὅτι ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου ἐνοικεῖ μία ὀρμὴ θείου χαρακτή-

ρος. Αὐτὴ ἡ ὀρμὴ τὸν ἐπέεισε νὰ πηδῆσῃ ἀπὸ τὴν περιωπὴν τοῦ κτήνους εἰς τὴν περιωπὴν τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ ἡ ὀρμὴ εἶνε πάντοτε ἐτοιμὴ, καὶ ἀναμένει νὰ δράξῃ τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν νὰ μετατραπῇ ἀπὸ σπινθῆρα εἰς φλόγα. Πρέπει ὅμως ἡμεῖς νὰ παράσχωμεν εἰς τὴν ὀρμὴν ταύτην τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν ὀργανίζοντες κοινωνίαν βασιζομένην ἐπὶ τῆς ἀδελφότητος. Ὡραῖα. Ἀλλὰ ποίους ἐννοεῖ διὰ τῆς λέξεως «ἡμεῖς»; Ὑπάρχουν πολλοὶ βεβαίως, οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονται ἀτενίζοντες εἰς Κοινωνικὸν Σύστημα οἷον τὸ ὄνειρεύεται ὁ Οὐάλλας. Συμφωνῶ ὅτι ὁ «θεῖος σπινθῆρ» ἐνοικεῖ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶνε πῶς νὰ τὸν κάμωμεν νὰ μετατραπῇ εἰς φλόγα;

ΚΑΤΑΚΤΗΣΩΜΕΝ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΟΝ

Τὸ νέον βιβλίον τοῦ πρώην ἀρχηγοῦ τῶν συνδικαλιστῶν Γουσταίου Ἐρβέ, φέρον τὸν τίτλον «La Conquête de l'Armée», εἶνε ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας. Γνωστὸν ὅτι ὁ Ἐρβέ ἀπεκήρυξε τὰς πρώην πεποιθήσεις του ἐγκαταλείψας τὸ κήρυγμα τοῦ συνδικαλισμοῦ. Ἡ περιώνυμος αὕτη μεταβολὴ του συνετελέσθη κατὰ τὸν χρόνον τῆς φυλακίσεώς του. Ὁ ἴδιος διηγεῖται ὅτι ἐν τῇ φυλακῇ κρατούμενος ἔκαμε σκέψεις, αἱ ὁποῖαι τὸν ὠδήγησαν εἰς τὴν ἀποκήρυξιν τῶν συνδικαλιστικῶν του πεποιθήσεων. Τὰς ἐν τῇ φυλακῇ σκέψεις του διατυπώνει ἤδη εἰς τὸ σύγγραμμά του «Κατάκτησις τοῦ Στρατοῦ»,

Ὁ Ἐρβέ ὑπέστη πολλὰς δοκιμασίας, σκληρῶς καταδιωκόμενος ὑπὸ ἐχθρῶν, καὶ δεινῶς ὑβριζόμενος ὑπὸ φίλων. Ἐν τούτοις ὅλα αὐτὰ δὲν ἴσχυσαν νὰ μεταβάλουν τὸ γλυκὺ καὶ εὐχαρι τοῦ χαρακτήρος του καὶ τοῦ ὕφους του.

Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ Ἐρβέ, μετὰ τὴν μεταβολὴν του, καὶ τῶν συνδικαλιστῶν, εἶνε ὅτι οἱ συνδικαλισταὶ ἀποκρούουν τὴν ὑπαρξιν τοῦ στρατοῦ, διότι ὑπαρξίς στρατοῦ δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο εἰμὴ ὀργανωμένος φόνος, ἐκτελούμενος κατὰ διαταγὴν, ὁ δὲ Ἐρβέ ἀποκρούει τὴν ὑπαρξιν τοῦ στρατοῦ, διότι ὁ στρατός, ὡς εἶνε συντεταγμένος σήμερον, τελεῖ ὑπὸ τὰς διαταγὰς

τῆς πλουτοκρατίας. Ὁ Ἑρβέ πρό τῆς μεταβολῆς του ἐδίδασκεν ὅτι ἐπειδὴ ὁ στρατός εἶνε θεσμός ἀντικοινωνικός καὶ ἀνῆθικός ἢ ἀρίστη κοινωνική ἐπανάστασις θὰ ἦτο νὰ πεισθοῦν οἱ νέοι νὰ πράττουν τὸ κατὰ δύναμιν πρὸς ἐξουτελισμὸν τῶν στρατιωτικῶν ἰδεῶν. Μὲ ἄλλας λέξεις ὁ Ἑρβέ πρό τῆς μεταβολῆς του ἦτο ἀδιάλλακτος ἐχθρὸς τοῦ στρατιωτικοῦ θεσμοῦ. Μετὰ τὴν μεταβολὴν του ὁ Ἑρβέ διδάσκει ὅτι ἐπειδὴ ὁ στρατός ὑπάρχει καὶ ἐπιμένει νὰ ὑπάρχῃ τὸ πρακτικώτερον καὶ τελεσφορώτερον εἶνε νὰ διαδίδωνται ἐν μέσῳ τῶν στρατιωτῶν σοσιαλιστικαὶ ἐπαναστατικαὶ πεποιθήσεις, εἰς τρόπον ὥστε ἐν δεδομένη στιγμῇ νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ ὁ στρατός πρὸς διεξαγωγὴν τῆς ἐπαναστάσεως.

Εἰς σύγγραμμά του ἐκδοθὲν τῷ 1901 ὁ Ἑρβέ λέγει: «Μικρὲ μου νεοσύλλεκτε, υἱὲ τῆς ἐργασίας, διατί πηγαίνεις εἰς τὸν στρατῶνα; Πῶς θὰ σοῦ φανῇ ὅταν οἱ ἀξιωματικοὶ σου σοῦ εἴπουν ὅτι τοὺς ὀφείλεις τυρλὴν ὑπακοήν, ὅτι ὀφείλεις νὰ ἐκτελής τὰς διαταγὰς των, ὅλας των τὰς διαταγὰς, χωρὶς νὰ ἐξετάζης;»

Εἰς τὴν «Κατάκτησιν τοῦ Στρατοῦ» λέγει:

«Τὸ συμῆρον τῆς ἐπαναστάσεως εἶνε νὰ πηγαίνουν εἰς τὸν στρατῶνα ὅλοι οἱ νεαροὶ ἐπαναστατικοί. Διὰ νὰ γίνῃ ἡ ζύμη πρέπει νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς αὐτὴν τὸ προζύμι.»

Ὁ Ἑρβέ ἰσχυρίζεται εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου του ὅτι οὐδέποτε συνετελέσθη ἐπανάστασις ἄνευ στρατοῦ ἢ ἄνευ στρατιωτικῆς πειθαρχίας.

Βεβαίως πολὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ τι ἐννοοῦμεν διὰ τῆς λέξεως ἐπανάστασις. Ἦμπορεῖ πολὺ ὀρθῶς νὰ ἰσχυρισθῇ τις ὅτι μία οὐσιώδης καὶ μόνιμος μεταβολὴ εἰς τὰς ἰδέας τοῦ λαοῦ ὅσον ἀφορᾷ τὴν μέθοδον τῆς διακυβερνήσεως εἶνε ἐπανάστασις, ἔστω καὶ ἂν εἶνε βραδεῖα ἢ ἐμράνισις τῶν ἀποτελεσμάτων.

Ἀναντιρρήτως δὲ ἡ βραδεῖα ἐπανάστασις εἶνε πολὺ σπουδαιότερα τῆς αἰρνηθίας μεταβολῆς προσώπων ἢ θεσμῶν κατορθωθείσης διὰ μιᾶς στρατιωτικῆς διαδηλώσεως.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη εἶνε ἀληθὲς ὅτι «οὐδέποτε ἐγένετο ἐπανάστασις ἄνευ στρατοῦ» εἰς τὸ παρελθόν, αὐτὸ δὲν ἀποδεικνύει ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ εἶνε ἀδύνατον νὰ γίνῃ ἐπανάστασις ἄνευ στρατιωτικῆς δυνάμεως.

Εἰς τὸ πέμπτον κεφάλαιον, περὶ γενικῆς ἀπεργίας, λέγει τὰ ἐξῆς ἀξιωματικῶς: «Φαντάσου τὴν πληρεστέραν ἀπεργίαν, ἐργατῶν μεταλλείων, ἢ σιδηροδρομικῶν, ἢ ἀμφοτέρων ὁμοῦ, καὶ προσέτι ὅτι τὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα ἀργοῦν λόγῳ ἀλληλεγγύης. Βαθμηδὸν θὰ καταλάβῃ τὴν κοινωνίαν παράλυσις ὅπως παρ' ὀλίγον νὰ καταλάβῃ παράλυσις τὴν ἀγγλικὴν κοινωνίαν ὅταν ἔκαμαν τὴν ἀπεργίαν οἱ ἐργάται τῶν ἀνθρακωρυχείων.

Τὰ χρήματα τῶν ἀπεργῶν τελειοῦν. Αἱ τιμαὶ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων ὑψόνονται τεραστίως. Χρειώδη τοῦ βίου λείπουν, ἀροῦ ἢ συγκοινωνία ἐπαυσει. Οἱ πεινῶντες ἀρχίζουν νὰ ἐπιτίθενται κατὰ τῶν κατεχόντων τροφάς. Τοιοῦτοτρόπως ἔχομεν στάσιν καὶ ἐπέμβασιν τοῦ στρατοῦ.

“Αν τώρα ὁ στρατός ταχθῆ με τὸν λαόν, προφανῶς ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις θριαμβεύει. Ἴσὺν δὲ ταυτόχρο- νως οἱ στρατοὶ τῶν γειτονικῶν χωρῶν πράξουν τὸ αὐτό, ἰδοὺ ὅτι χωρὶς νὰ χυθῆ αἷμα ἡ ἐπανάστασις θὰ θριαμ- βεύσῃ καὶ διεθνῶς, ἀπλῶς διὰ τῆς κη- ρύξεως τῆς γενικῆς ἀπερχίας».

Τὸ βιβλίον εἶνε πλήρες ἱστορικῶν ἀνεκδότων περὶ ἐπαναστάσεων τοῦ παρελθόντος, περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἀποτυχίας των, ἀνεκδότων τὰ ὅποια εἶνε ἐξόχως ἐνδιαφέροντα, καὶ τείνοντα εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς ιδέας ὅτι ὅσοι ἐπιθυμοῦν ἐπανάστασιν πρέπει νὰ μά- θουν νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὸν στρα- τόν. Δυστυχῶς ὁ Ἰερβὲ δὲν μᾶς λέγει τί θὰ κάμωμεν ἐάν ὁ στρατός γίνῃ κύ- ριος τῆς κοινωνίας καὶ ἀφήσῃ τὰς ἐρ- γατικὰς τάξεις εἰς τὰ κρῦα τοῦ λου- τροῦ. Μολαταῦτα ὁμολογητέον ὅτι το- νίζει ἐμφαντικώτατα τὴν ἀνάγκην νὰ

μὴ ἐμπιστευθῶμεν τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὸν στρατὸν κατὰ πάντα. Πρωτί- στως, λέγει, ἡ ἐπανάστασις δεόν νὰ εἶνε ἐπανάστασις τῶν Ἰργατικῶν Ἰά- ξεων. Λησμονεῖ ὅμως ὅτι ἡ κυριωτέρα δύναμις τοῦ ἐργάτου ἐγκείται εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐργασία του εἶνε ἀπαραίτητος διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ στρατοῦ. Ἄμα ὁ ἐργάτης δὲν ἐργασθῆ ἀπὸ ποῦ θὰ συντηρηθῆ ὁ στρατιώτης;

Ἐὸ σύγγραμμα δύναται νὰ συνοψι- σθῆ εἰς τὸ ἐξῆς ἐπιχείρημα: «Ἡ πλου- τοκρατία θέλει νὰ διδάξῃ τοὺς ἐργάτας στρατιωτικὸν ἔρωτα πρὸς τὴν πατρίδα των καὶ σεβασμὸν πρὸς τὴν ἐθνικὴν σημαίαν. Πολὺ καλὰ. Ἡμεῖς δίδομεν εἰς τοὺς ἐργάτας νὰ ἐννοήσουν ὅτι ἐ- θνικὴ σημαία των εἶνε ἡ ἐρυθρά, καὶ ὁ μόνος τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἀπο- δεῖξουν τὸν ἔρωτά των πρὸς τὴν πα- τρίδα των εἶνε νὰ λάβουν κατοχὴν τῆς πατρίδος των δι' ἐνόπλου δυνάμεως».

Ο ΠΡΟΟΔΕΥΩΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΣΜΟΣ

Ἰρευνᾶται ὑπὸ πολλῶν σοφῶν σή- μερον ἂν τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου εἶνε ἀρ- κετὰ παρεσκευασμένα κοινωνικῶς ἀπέ- ναντι τοῦ ἐξαπλουμένου δημοκρατι- σμοῦ. Ὅλοι ἐχαιρετίσαμεν πρό τινων ἐτῶν τὸ φαινόμενον τοῦ νεοτουρκικοῦ δημοκρατισμοῦ ἀλλὰ ἡ πείρα μᾶς ἀπέδειξεν ὅτι ἐπειδὴ ὁ τουρκικὸς λαὸς δὲν ἦτο ἀρετὰ παρεσκευασμένος κοι- νωνικῶς, ὁ δημοκρατισμὸς ἔφερε πα- νωλεθρίας. Ἴσως εἶπη τις τί ἐννοοῦμεν με τὴν λέξιν δημοκρατισμὸς; (1) Μόρ- λυ δίδει εὖστοχον ὀρισμὸν, λέγων ὅτι δημοκρατισμὸς εἶνε «κάποια γενικὴ κα- τάστασις τῆς κοινωνίας, ἀπορρέουσα

ἀπὸ ἱστορικὰς πηγὰς καὶ συνάμα ἀπὸ τὰς περιστάσεις με θεμελιῶδες ἀξίωμα τὴν κυριαρχίαν τοῦ λαοῦ καὶ με τάσεις λαϊκῆς ἐτυμηγορίας ὅσον ἀφορᾷ ὀλό- κληρον τὴν σφαιραν τοῦ ἠθικοῦ, κοινωνι- κοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου». Ἐπὶ τῆ βᾶ- σει τοῦ ὀρισμοῦ τούτου ὁ Μόρλυ ἰσχυρί- ζεται ὅτι ὁ δημοκρατισμὸς ἐτροποποί- ησε τὴν στάσιν τῆς Ἰκκλησίας, ἀφαι- ρέσας ἀπ' αὐτῆς μέγα μέρος τῆς αὐ- θεντίας της, ἀνήγειρε κατὰ πολὺ τὴν γυναῖκα ἀπὸ τῆς προτέρας της ὑπο- δουλώσεως, ἀνύψωσε τὸ γόητρον τῆς ἐργασίας, εἰσεχώρησε παντοειδῶς εἰς τὸν ὄλον κύκλον τῶν δικαιωμάτων καὶ

καθηκόντων καὶ σχέσεων καὶ εὐκαιριῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶνε τέσσαρες χῶραι τοῦ κόσμου αἱ ὁποῖαι δὲν φαίνονται νὰ ὑπέστησαν ζωτικῶς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ προϊόντος δημοκρατισμοῦ. Αὗται δὲ εἶνε αἱ ἄσιατικαὶ χῶραι Ἰαπωνία, Τουρκία, Περσία καὶ Κίνα. Ἡ Ἰαπωνία διακρίνεται ἀπὸ τὰς ἄλλας τρεῖς, καθ' ὅσον ὁ λαὸς τῆς εἶνε ἐνιαίου φυλετικοῦ χαρακτῆρος—μογγολικοῦ— καὶ καθ' ὅσον ἡ συντελεσθεῖσα Ἰαπωνικὴ ἐπανάστασις δὲν ἦτο λαϊκὴ ἀλλὰ ἀριστοκρατικὴ. Ὡστε ὁ ἐρευνητὴς τῆς προόδου τοῦ δημοκρατισμοῦ δὲν εὐρίσκει τὴν Ἰαπωνίαν πρόσφορον πεδίου ἐρεύνης.

Σημεῖα ὅμως Δημοκρατισμοῦ ἔδωκεν ἡ Τουρκία, ἡ Περσία καὶ ἡ Κίνα, καίτοι καὶ αἱ τρεῖς ὑπῆρξαν ἀνεκάθεν δεσποτισμοί. Ὁ Σουλτάνος, ὁ Σάχης καὶ ὁ Κινέζος αὐτοκράτωρ ὑπῆρξαν ἀνεκάθεν ἀπόλυτοι καὶ ἀνεύθυνοι ἄρχοντες ἐκπροσωποῦντες δυναστείας μακρᾶς ἀρχαιότητος. Διαρρηθὲν καὶ κακοδιοικήσεις ἔχει χαρακτηρίσει καὶ τὰς τρεῖς. Καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἡ ἐπανάστασις ὁμοιάζει μᾶλλον ἐξέγερσιν τῆς ὀλιγαρχίας κατὰ τοῦ μονάρχου παρά ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ πολιτεύματος. Ἡ Γαλλία εἶνε παράδειγμα τοιαύτης λαϊκῆς ἐξεγέρσεως. Ἀλλ' ἡ Γαλλία ἦτο ἀρκετὰ παρεσκευασμένη κοινωνικῶς. Ἐὰν ἡ Τουρκία, ἡ Περσία καὶ ἡ Κίνα ἦσαν ἀρκετὰ παρεσκευασμένα κοινωνικῶς δὲν θὰ ὑπῆρχε λόγος νὰ μὴ καταλήξῃ ἡ ἐπανάστασις ἐν ἑκάστη τῶν τριῶν ἄσιατικῶν χωρῶν εἰς πραγματικὴν μεταμόρφωσιν πολιτεύματος.

Μὲ ἄλλους λόγους δὲν εἶνε τόσον τὰ

ἀντιληπτὰ συγκεκριμένα γεγονότα τὰ ὁποῖα ἀποφασίζουσι τὴν πραγματικὴν πρόοδον καὶ δίδουσι κατεύθυνσιν εἰς αὐτήν, ἀλλὰ ἡ κοινωνιολογικὴ ἐξέλιξις τῆς φυλῆς. Δηλαδή, ὅτι ἀποφασίζει τὴν πραγματικὴν πρόοδον καὶ δίδει κατεύθυνσιν εἰς αὐτήν εἶνε κυρίως ἡ κοινωνιολογικὴ ἐξέλιξις, ὄχι τὰ πολιτικὰ γεγονότα.

Ἰδὲς τὴν Γαλλίαν, παραδείγματος χάριν, ὑπάρχει δημοκρατισμὸς ὄχι τόσον ἐνεκα τῶν γεγονότων τοῦ 1789-1793 τὰ ὁποῖα καλοῦμεν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν, ἀλλὰ διότι ἡ ἰδέα τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, ἡ ὁποῖα εἶχε σπαρεῖ καὶ βλαστήσει πολὺν χρόνον πρὸ τοῦ 1789, διετρανώθη καὶ ἐκυρώθη διὰ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως.

Αὕτη λοιπὸν ἡ ἰδέα τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας δὲν ἔχει σπαρεῖ εἰς τὰς τρεῖς ἄσιατικὰς χώρας τῶν ὁποίων τὰς «Ἐπαναστάσεις» ἔχομεν ὑπὸ ἐρευναν. Σημειωτέον ὅμως ἐν παρόδῳ ὅτι ἔχει πολὺ νὰ κάμῃ τὸ εἶδος τῆς θρησκείας. Εἶνε δὲ βέβαιον ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἶνε ἡ μόνη τῆς ὁποίας τὰ διδάγματα εἶνε τὰ αὐστηρῶς καὶ θεμελιωδῶς δημοκρατικά— μάλιστα σοσιαλιστικά.

Ἐλθωμεν ἤδη ἐπὶ τὴν ἐρευναν τοῦ χαρακτῆρος τῶν συντελεστῶν τῆς «Ἐπαναστάσεως» ἐν ἑκάστη τῶν τριῶν χωρῶν. Οἱ νεότουρκοι ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον γόνος ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν, οἱ ὁποῖοι ἦλθον εἰς στενὴν συνάφειαν μὲ τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν. Ἐπεδόθησαν βεβουλευμένως εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀνορθώσεως τοῦ πολιτεύματος, ἀπέχοντες ὅμως ἀπὸ τοῦ νὰ θεμελιώσουν δημοκρατικὸν πολι-

τευμα, μᾶλλον δὲ ἀποβλέποντες εἰς τὸ νὰ διακωνίσουν τὸν μοναρχισμόν ἐπὶ εὐρυτέρων βάσεων λαϊκῆς ὑποστηρίξεως. Ἦτο ὅλως τυχαῖον προσωπικὸν συμβάν ἢ ἐκθρόνισις τοῦ Σουλτάνου. Εἶνε λοιπὸν φανερόν ὅτι ὁ δημοκρατισμὸς εὐρῶν ἀπαρασκευαστοῦ ἔδαφος ὑπεχώρησεν εἰς ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα καταδεδικασμένον ἐξ ὑπάρχῃς εἰς σύγχυσιν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Περσίαν ἀρκεῖ μόνον νὰ σημειώσωμεν ὅτι οὐδεμία ἀπὸ τὰς ἐκεῖ γενομένας ἀποπειράς ἀνορθώσεως ἔχει τὴν παραμικρὰν σχέσιν μετὰ πολίτευμα βασιζόμενον ἐπὶ τῆς δημοκρατικῆς ἰδέας. Ὡστε καὶ ἐκεῖ ὁ δημοκρατισμὸς ἐναυάγησε μὴ εὐρῶν ἔδαφος παρεσκευασμένον κοινωνιολογικῶς.

Ἡ περίπτωσις τῆς Κίνας πολὺ ὁμοιάζει τὴν νεοτουρκικὴν ἐπανάστασιν. Τὰ οἰκονομικὰ τῆς Κινεζικῆς Δημοκρατίας δὲν εἶνε τρόπος νὰ τακτοποιηθοῦν καὶ εἶνε δύσκολον νὰ προῖδη τις ὀριστικὰ ἀποτελέσματα ἐν οἰαδήποτε σφαίρα δράσεως. (Ὁ) συντελεστὰί τῆς κινεζικῆς ἐπανάστασεως ἦσαν ἄνθρωποι τῆς ὀλιγαρχίας καὶ ἡ μόνη τῶν ἐλπίς ὑπῆρξεν ἢ ὑποστήριξις τοῦ στρατοῦ. Ἡ ἰδέα τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ οὐδέποτε ἐφύτρωσεν ἐν μέσῳ τῶν ἑκατομμυρίων τοῦ κινεζικοῦ πληθυσμοῦ. Κατὰ συνέπειαν ὅσον διεφθαρμένη καὶ ἂν ἦτο ἢ καταργηθεῖσα δυναστεία τοῦ Μανσοῦ (ὁ παλαιοκομματισμὸς νὰ εἰπώμεν οὕτω) ὑπὸ τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐπεκράτησεν ἢ παροῦσα κινεζικὴ ὀλιγαρχία (ὁ ἀνορθωτισμὸς νὰ εἰπώμεν οὕτω) δὲν προὐρίσται νὰ φέρῃ ἀγλάα ἀποτελέ-

σματα διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ Κίνα δὲν ἔχει παρασκευασθῆ κοινωνιολογικῶς. Οὔτε εἰς τὴν Τουρκίαν, οὔτε εἰς τὴν Περσίαν, οὔτε εἰς τὴν Κίναν φαίνεται ἵχνος λαϊκῆς θελήσεως. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἰαπωνίαν, ἢ ἐπανάστασις τῆς, ὡς εἶπον, ἦτο ἀπροκαλύπτως ἀριστοκρατικὴ καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ Ἰαπωνικὸν πολίτευμα εὐρίσκεται σήμερον ἐκεῖ ἐνθα ἢ Ἄγγλία εὐρίσκετο πρὸ τῆς Βικτωριανῆς ἐποχῆς, καὶ ἢ Γαλλία πρὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἰῆς τοὺς ἀνατολικούς λαούς αἱ θρησκευτικαὶ ἀντιλήψεις ἀποτελοῦν φραγμούς πρὸς τὴν ἐξάπλωσιν νέων κοινωνικῶν ἰδεῶν καὶ τὸ παράδειγμα τῆς Τουρκίας καταδεικνύει τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Ἰννοεῖται τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα εἶνε κάτι τι ὅλως διάφορον ἀπὸ τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις. Τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα συμβιβάζεται μετὰ τὴν κοινωνιολογικὴν πρόοδον, ἀλλ' ὁ ἐκκλησιαστικισμὸς καὶ ὁ θρησκευτικὸς δογματισμὸς καθιστᾷ πολλάκις πᾶσαν ἀρύπνισιν ἀκατόρθωτον. (Ὁ) θρησκευτικὸς δογματισμὸς πάντοτε διδάσκει ὑποταγὴν εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα πολλάκις ἐμπνέει ἐξέγερσιν κατὰ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Κατὰ τοῦτο ὑπερτερεῖ ὁ Χριστιανισμὸς τοῦ Ἰσλαμισμού καὶ Ἰουδαϊσμοῦ καθ' ὅσον τὸ δόγμα τῆς ὑποταγῆς εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν εἶνε μετριάσμενον εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Διὰ τοῦτο ἡ ἰδέα τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας εὔρε καλῆτερον ἔδαφος εἰς τοὺς χριστιανικούς λαούς. Διὰ νὰ υπάρξῃ ὁμοίως πραγματικὴ λαϊκὴ κυριαρχία πρέπει ἕκαστος ἡμῶν νὰ μάθῃ νὰ σκε-

πτεται μόνος του και να μὴ ἀποδέ- | ἄλλων. Πρέπει να σχηματίζη ἰδικήν
χεται ἀνερευνητὴ τὰς γνώμας τῶν | του γνώμην κατόπιν πολλῆς ἐρεύνης.

Η ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΙΔΕΑ

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μεθ' ὅλας τὰς ἠθικὰς ἀτελείας τῶν ἐπέχυσαν πρῶτοι τὸ αἶσθημα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἀνά τὸν ἀνατολικὸν καὶ μεσημβρινὸν κόσμον τῆς Ἰσθμῶπεως. Ἐλθόντος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ μὲν Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία διὰ πολλῶν ἀπὸ τοὺς διερμηνεῖς τῆς ἐξεδήλωσεν κάποιαν ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ζῶου, ἡ δὲ λατινικὴ μόνον διὰ τοῦ Ἀγίου Φραγκίσκου ὁ ὁποῖος ἐκήρυξε τὸ αἶσθημα τοῦ ἀδελφισμοῦ πρὸς τὰ ζῶα. Ἴν συνόλω ὅμως ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία εἶνε ὡς πρὸς τὸ αἶσθημα τοῦτο ὑποδεστέρα τοῦ βουδισμού, καίτοι ὁ θεσμὸς τῆς περιθάλψεως τῶν ἀποκλήρων τῆς κοινωνίας εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ μεσαιῶνος ὅπως εἰς τοὺς βῶμους τῆς ἀρχαιότητος, ἡ ἰδρυσις νοσοκομείων καὶ φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, καὶ ἡ κατάργησις τῶν ὠμοτήτων τοῦ ἀμφιθεάτρου, ἀποτελοῦν σπουδαίαν ἐξυπηρέτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς τὰς ἀνθρωπιστικὰς ιδέας. Ἀλλ' ἡ ἀνθρωπιστικὴ ιδέα, ὅπως τὴν ἐννοοῦμεν σήμερον δὲν ἤρχισε νὰ εὕρισκῃ συστηματικὴν συνηγορίαν εἰμὴ κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα καίτοι πρὸ τοῦ 18ου αἰῶνος ὁ Ἐρασμος καὶ ὁ Μονταίγνιος εἶχον προδιατυπώσῃ αὐτήν. Διὰθερμος καὶ συστηματικὴ συνηγορία ἤρχισε διὰ τῶν ποιημάτων τῶν ἀγγλῶν Τόμπσον, Γκέϋ, Πώπ, Γ'όλδσμυθ, Σέν-

στον, Βλαῖκ, Βώρνς, Κῶπερ. Αὐτὴ δὲ ἦτο ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγένετο πρώτην φοράν ὁ σάλος κατὰ τῆς δουλείας, ὑπὲρ τῆς ἀναδιοργανώσεως τῶν φυλακῶν, καὶ ὑπὲρ λογικῆς περιποιήσεως τῶν φρενοβλαβῶν. Ἡ ἐργατικὴ Νομοθεσία βραδύτερον καὶ οἱ νόμοι περὶ τῆς περιθάλψεως τῶν ἀπόρων ἦσαν ἐκδηλώσεις τοῦ αὐτοῦ πνεύματος. Τὸν 17ον αἰῶνα ὁ Δεκάρτ εἶχε διατυπώσῃ τὴν θεωρίαν ὅτι ἀφοῦ τὰ ζῶα δὲν ἔχουν λόγον, δὲν ὑπάρχει ζήτημα περὶ τῆς στάσεως ἡμῶν πρὸς αὐτά. Ὁ Βένθαμ ὅμως ἀνέτρεψε τὴν θεωρίαν ταύτην εἰπὼν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τοῦ ἂν τὰ ζῶα ἔχουν λόγον, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἂν εἶνε δεκτικὰ ἄλγους. Ὁ Σοπεγχάουερ ἀποφαίνεται ὅτι βάσις τῆς ἠθικῆς εἶνε ἡ συμπάθεια πρὸς τὰ δεινοπαθήματα τῶν ἄλλων ὄντων, τὰ ὁποῖα ἀναπνέουν ὅπως καὶ ἡμεῖς. Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὁ Βένθαμ καὶ ὁ Σοπεγχάουερ ἰσχυρίζοντο ὅτι τὰ ζῶα ἔχουν δικαιώματα. Βραδύτερον ἦλθε τὸ ἐπιχείρημα τῆς ἐξελιξέως. Ἡ ἐξέλιξις ἀποδεικνύει τὴν ἐνότητα τῆς ζωῆς. Ἀνατομία καὶ φυσιολογία τάσσονται ὑπὲρ τῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἰδέας, ὁ δὲ περιώνυμος Ἀνθρωπιστικὸς Σύνδεσμος ὁ ἐδρεύων ἐν Λονδίνω ἐκπροσωπεῖ τὰς δράσεις τῶν ἐκλεκτότερων διανοιῶν τοῦ διεθνοῦς κόσμου ὑπὲρ τῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἰδέας.

ΛΥΔΙΑ ΓΙΑΒΟΡΣΚΑ

ΠΡΙΓΚΗΠΙΣΣΑ, ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΡΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΣ

Ἰὺς ἐν καιρυνεῖον τοῦ Λονδίνου πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐκαθήμην με ὄμιλον σοσιαλιστῶν μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἓνας Ρώσος πρόσφυξ. Ὁ λόγος ἦλθε περὶ τοῦ πρίγκηπος Βαριατίνσκυ καὶ τῆς συζύγου του Λυδίας. Ὁ πρόσφυξ μᾶς διηγήθη τὴν ἱστορίαν των. Ὁ πρίγκηψ εἶνε τῆς ὑψηλῆς ρωσικῆς ἀριστοκρατίας, ἡ δὲ σύζυγός του εἶνε θυγάτηρ στρατηγοῦ καὶ ἀνεψιά ὑπουργοῦ. Δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ρωσίαν λαμπηδῶν, δόξα καὶ πολυτέλεια ὅπου νὰ μὴ τὴν εἶχον, ἀρκεῖ νὰ ἤθελαν. Ἀλλὰ εἶνε καὶ οἱ δύο σοσιαλισταί. Ὁ πρίγκηψ ἄλλο δὲν ἐπόθει παρὰ πῶς νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀρύπνισιν τῶν Ἑργατικῶν Τάξεων. Σκεφθεὶς περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου ἀπεράσισε νὰ ἰδρύσῃ ἐν Πιερουπόλει ἡμερησίαν σοσιαλιστικὴν ἐφημερίδα. Ἡ πριγκήπισσα ἦτο ἤδη περιώνυμος ὡς πρώτης τάξεως ἠθοποιός, ἀπεράσισε δὲ νὰ ἀφιερῶσθαι τὸ τάλαντόν της ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ἀγῶνος. Ἀμφότεροι τόσον εὐδοκίμησαν εἰς τὰς προσπάθειάς των ὥστε ἡ ἐξουσία ἐστράφη κατ' αὐτῶν με ὅλην των τὴν ἀριστοκρατικὴν καταγωγὴν. Ἡ ἐφημερίς ὠνομάσθη «Βόρειος Ταχυδρόμος» καὶ ἦτο ἡ πρώτη ρωσικὴ σοσιαλιστικὴ ἐφημερίς. Ὁ Τολστόη, ὁ Μάξιμ Γόρκυ καὶ ἄλλοι περιώνυμοι συγγραφεῖς ἦσαν συνεργάται της. Ἡ ἐφημερίς ἐντὸς ὀλίγου ἔγεινε μεγάλη δύναμις ὄχι μόνον μεταξύ τῶν ἀνεπτυγμένων, ἀλλὰ καὶ μεταξύ τῶν ἐργατῶν. Δεκατέσσα-

ρας μῆνας μετὰ τὴν ἐκδόσιν τοῦ πρώτου φύλλου ἐπαύθη, καὶ ἡ περιουσία της, ἀνερχομένη εἰς 1 1/2 ἑκατομμύριον, ἐδημεύθη. Ἀπηγορεύθη δὲ εἰς τὸν Βαριατίνσκυ νὰ ἐκδόσῃ ἢ διευθύνῃ ἄλλην ἐφημερίδα ἐντὸς τῶν κτήσεων τοῦ Τσάρου. Ἐξίσου μέγα ἦτο καὶ τὸ ἔργον τῆς πριγκηπίσσης ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Περιήρχετο τὴν Ρωσίαν παριστάνουσα σοσιαλιστικὰ δράματα καὶ ἐξήγειρε πανταχοῦ τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν Ἑργατικῶν Τάξεων. Ὁ σύζυγός της συνέγραφε πολλὰ ἐπαναστατικὰ δράματα καὶ αὐτὴ τὰ παρίστανε με ὅλην τὴν θέρμην καὶ τὴν ἐξαρσιν ἐθνεγεργτρίας. Δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀπαγορευθῇ καὶ εἰς αὐτὴν ἡ ἐξακολούθησις τοῦ ἀρύπνιστικοῦ ἔργου της.

Ἰὺτος παρῆλθεν ἀπ' ὅτου ἤκουσα τὴν ἀρήγησιν ταύτην τοῦ πρόσφυγος περὶ τοῦ πρίγκηπος καὶ τῆς πριγκηπίσσης Βαριατίνσκυ, ὅτε ἔμαθον ὅτι ἀμφότεροι ἀφίχθησαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Χωρὶς νὰ χάσω καιρὸν ἔσπευσα νὰ τοὺς γνωρίσω προσωπικῶς. Τοῖς ἔγραψα ἀμέσως, ἀλλὰ, συνεπεία μακρῶν ἀποδημιῶν ἐκατέρωθεν, μόνον τὴν παρελθοῦσαν ἐβδομάδα κατώρθωσα νὰ τοὺς συναντήσω. Ἡ πριγκήπισσα Βαριατίνσκυ παρίστανε εἰς ἓν θέατρον ὑπὸ τὸ ὄνομα Λυδία Γιαβόρσκα.

«Σᾶς παρακαλῶ νὰ ἐλθῆτε εἰς τὸ δωμάτιόν μου μετὰ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως» ἔγραψεν εἰς ἀπάντησιν τῆς παρακλήσεώς μου ὅπως με δεχθῇ.

Μετέβην πάραυτα μετὰ φίλου σοσιαλιστοῦ καὶ συνδιελέχθη μετ' αὐτῆς ἐπὶ μίαν ὥραν. Ἰῆχεν ἀκόμη τὴν τιμαλφῆ ἔνδυμασίαν τοῦ προσώπου, τὸ ὁποῖον παρίστανε, καὶ ἦτο περίλαμπρος. Κατ' ἀρχάς, μετὰ τὴν περιβολὴν τὴν ὁποῖαν εἶχε, δὲν ἠδυνάμεθα νὰ τὴν φαντασθῶμεν ὡς ἐπαναστάτριαν. Ἄλλ' ὅταν ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ ἐλησημονήσαμεν τὴν ἠθοποιὸν καὶ δὲν ἐβλέπομεν ἐνώπιόν μας εἰμὴ γυναῖκα διακαιμένην ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἐλευθερίας.

Ὁ λόγος περὶ θεάτρου καὶ τῆς ἀποστολῆς του.

Ὁ προορισμὸς τοῦ θεάτρου, εἶπεν, εἶνε νὰ καταστῇ δύναμις ἀνυψοῦσα καὶ ἀρυπνίζουσα. Ἐν τῷ θεάτρῳ πρέπει νὰ διερμηνεύη ὅλας τὰς ἐκλεκτάς ἰδέας τῆς ἡμέρας περὶ τῶν μεγάλων κοινωνικῶν καὶ ἠθικῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ὁ πολιτισμὸς μας ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ. Αὕτῃ εἶνε ἡ ἀντίληψίς μας περὶ θεάτρου, εἰς τὴν Ἰωσσίαν. Ἐν τῷ δράματι δὲν πρέπει ἀπλῶς νὰ τέρπη, ἀλλὰ πρέπει νὰ θεωρῆται σοβαρῶς καὶ ὡς ἐπιστήμη, ὡς φιλοσοφία. Ὁ ῥωσικὸς λαὸς ποθεῖ διδασχὴν ἀπὸ τὸ θεάτρον καὶ ἀντλεῖ ἀπὸ αὐτὸ διανοητικόν, ἠθικόν καὶ πνευματικόν σθένος. Ἡ Μόσχα εἶνε ἡ κοιτίς τῆς καλλιτεχνίας ἐν Ἰωσσίᾳ καὶ τὸ ὄνειρον τῶν νέων εἶνε νὰ ζήσουν ὀλίγα ἔτη εἰς τὴν Μόσχαν διὰ νὰ ποτισθοῦν ἀπὸ καλλιτεχνικὰ νάματα.

Ἀλλά, τὴν ἠρώτησα, αἱ Ἰργατικαὶ Ἰάξεις ἔχουν τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν; Ἦχουν καιρὸν νὰ πηγαίνουν εἰς τὸ θεάτρον;

Ἐν τῷ θεάτρῳ, μοῦ ἀπήντησεν, εἶνε

εὐθηνότατον εἰς τὴν Ἰωσσίαν καὶ οἱ ἐργάται πολὺ ἐλκύονται ἀπὸ δραματικὰς παραστάσεις. Δὲν εἶνε ὅπως ἀλαχοῦ, καὶ ἐδῶ ἐν Ἰγγλίᾳ, ἐνθα ὁ κόσμος πηγαίνει εἰς τὸ θεάτρον ἀπλῶς διὰ νὰ διασκεδάσῃ. Ὁ ῥωσικὸς λαὸς πηγαίνει εἰς τὸ θεάτρον διὰ νὰ λάβῃ ἀρρομὴν νὰ σκερθῆ. Θέλει νὰ βασανίσῃ τὸν νοῦν του ἐπάνω εἰς ἓν κοινωνικὸν πρόβλημα καὶ νὰ προσπαθῆσῃ νὰ εὔρη τὴν λύσιν του. Ἐν τῷ θεάτρῳ διὰ τὸν ῥωσικὸν εἶνε μέρος ἀναπόσπαστον τοῦ βίου, ἀντανακλῶν τὸ φρόνημα καὶ τὸ αἴσθημα τῆς ἐποχῆς. Καταλαμβάνετε λοιπὸν ὅτι τὸ θεάτρον καὶ ὁ κοινωνικὸς ἀγὼν ἀλληλεπιδεῖται σχετίζονται. Ἐν τῷ θεάτρῳ ὠθεῖται ἀκατασχέτως πρὸς τὸν κοινωνικὸν ἀγῶνα. Ἠράγματι εἶνε ἡ ψυχὴ τοῦ κοινωνικοῦ ἀγῶνος.

Καὶ ἡ ἐξουσία, εἶπα, δὲν τὰ ἀπαγορεύει τὰ ἐπαναστατικὰ δράματα;

Ἠροσπαθεῖ νὰ τὰ ἀπαγορεύσῃ, μοῦ ἀπήντησε. Ἠάντοτε ἡ ἐξουσία ἐπροσπάθησε νὰ ἀπαγορεύσῃ δράματα μετὰ ἰδέας καὶ δεινῶς ἔχομεν παλαίσει διὰ τοῦτο. Ὁσάκις ἐν δράματι ἐξεγείρει τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ λαοῦ ἡ ἐξουσία καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δεόν νὰ ἐξακριβώσῃ περὶ τίνος πρόκειται, καὶ ἐὰν τὸ δράμα εἶνε ἐπαναστατικόν τὸ ἀπαγορεύει. Ἠοσάκις δὲν μοῦ ἀπηγορεύθη νὰ παίζω καὶ μάλιστα ἀπλῶς νὰ ἀπαγγείλω. Ἠ δικαιολογία τῆς ἐξουσίας διὰ τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην εἶνε ὅτι ἐμπνέω εἰς τὴν νεολαίαν ἐπαναστατικὸν φρόνημα.

Δι' αὐτὸ ἦλθετε εἰς τὴν Ἰγγλίαν; ἠρώτησεν ὁ φίλος μου.

Ναί. Ἐλπίζω νὰ συνεχίσω ἐπὶ τῆς

ἀγγλικῆς σκηνῆς τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἤρχισα ἐπὶ τῆς ῥωσικῆς.

Ὁ λόγος περὶ φιλελευθέρων.

Οἱ φιλελεύθεροι, εἶπεν ἡ πριγκίπισσα γελῶσα φαιδρῶς, εἶνε μαθηταὶ τοῦ Τσάρου. Παράδειγμα ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις. Ἄφ' ὅτου ἡ Ἀγγλία συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τὴν Ῥωσίαν, ἀπεδείχθη πιστὴ μαθήτρια εἰς τὸ μάθημα τοῦ τσαρισμοῦ. Ἡ ῥωσικὴ Κυβέρνησις ἔχει παλαιὸν νόμον δυνάμει τοῦ ὁποίου οἱ φυλακισμένοι μαστιγώνονται. Τοιοῦτον νόμον ἐψήφισε καὶ ἡ ἀγγλικὴ Βουλὴ τελευταίως. Ἡ ῥωσικὴ Κυβέρνησις ἔδωκε πρώτη τὸ παράδειγμα τῆς καταργήσεως τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου. Τώρα δὲ βλέπω ὅτι καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου κινδυνεύει. Ἡ Κυβέρνησις τοῦ Τσάρου ἀρῆρεσε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Τύπου, καὶ ἡ Κυβέρνησις τῶν φιλελευθέρων τῆς Ἀγγλίας πράττει ἤδη τὸ αὐτό. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀγγλικὴ ἐξουσία ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ῥωσικὴν ἐξουσίαν ὅσον ἀφορᾷ τὴν πολιτικὴν τῶν διωγμῶν.

Δὲν φρονεῖτε, ἠρώτησα, ὅτι ὁ ῥωσικὸς λαὸς θὰ ἐξοντώσῃ ἡμέραν τινὰ τὸν Τσαρισμόν;

Ἔχω ἀκράδαντον πεποίθησιν περὶ τούτου μοῦ ἀπήντησε, μετὰ ἡρεμίαν ὑφους ἡ ὁποία μοῦ ἐράνη ὡς εὐγλωττος ἀντίθεσις εἰς τὴν προηγουμένην των ζωηρότητα. Ἔχω ἀκράδαντον πεποίθησιν ὅτι ὁ ῥωσικὸς λαὸς θὰ θριαμβεύσῃ διότι ἐμφορεῖται κοινωνικοῦ ιδεώδους. Ἔθνος τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ παράγῃ ἓνα Τολστόην δὲν δύναται νὰ μείνῃ ἔθνος δούλων.

Ἡ ῥωσικὴ ἐξουσία λέγει ὅτι αἱ

ὀμάδες τοῦ ῥωσικοῦ λαοῦ δὲν ἔχουν ἀρκετὴν μόρφωσιν ὥστε νὰ τοὺς δοθῇ πολιτικὴ ἐλευθερία. Μολαταῦτα ὅταν ὁ φινλανδικὸς λαὸς ἀπέδειξεν ὅτι δύναται νὰ αὐτοκυβερνᾶται, ἡ ῥωσικὴ ἐξουσία τοῦ ἀρῆρεσε τὴν ἐλευθερίαν του. Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι πάντοτε ἡ ἐξουσία οἰασδῆποτε χώρας λέγει ὅτι ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους διατηρεῖ ὑποτεταγμένους δὲν εἶνε ἔτοιμοι ἀκόμη δι' ἐλευθερίαν. Αὐτὴ εἶνε πάντοτε ἡ πολιτικὴ τοῦ δυνάστου. Δὲν ἐννοεῖ νὰ ἀπελευθερώσῃ τοὺς δούλους των. Διὰ τοῦτο οἱ δούλοι δὲν πρέπει νὰ περιμένουν. Πρέπει νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των κατὰ οἰουδῆποτε δυνάστου εἴτε ὁμογενοῦς εἴτε ἀλλοφύλου. Ἡ ἐλευθερία δὲν δίδεται ὡς δῶρον. Κατακτᾶται ὡς δικαίωμα. Ὁ ῥωσικὸς λαὸς διψᾷ κοινωνικὴν ἐλευθερίαν, καὶ ὅταν ἓνας λαὸς ἔχῃ αὐτὴν τὴν δίψαν, αἱ ἀλύσεις του δὲν διαρκοῦν πολὺν καιρὸν ἀκόμη. Τὸ πνεῦμα τοῦ ῥωσικοῦ λαοῦ τὸ ἀντανακλᾷ ὁ Τολστόης. Ὡς ἐὰν ἐβλέπετε τί πρᾶγμα θαυμάσιον καὶ μοναδικόν ἦτο ἡ κηδεῖα τοῦ Τολστόη. Τοιαύτη ἐκδήλωσις ἀρροσιώσεως δὲν ἐξεδηλώθη ποτὲ οὔτε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐκδηλωθῇ ὑπὲρ Τσάρου ἢ οἰουδῆποτε πολιτευτοῦ. Ὁ κληρὸς ἐξασκεῖ μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ῥωσικοῦ λαοῦ, μολαταῦτα ὁ λαὸς λατρεύει τὸν Τολστόην καίπερ μισούμενον ὑπὸ τοῦ κληρῶν. Ἡ ἐξουσία σφόδρα ἐπόθει νὰ ρίψῃ τὸν Τολστόην εἰς τὰς φυλακάς, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα φοβουμένη τὸν λαόν.

Πῶς ἠρώτησα, συμβιβάζονται αὐτά, μετὰ τὸ μῖσος τὸ ὁποῖον ὁ ῥωσικὸς λαὸς αἰσθάνεται κατὰ τῶν ἑβραίων;

Οὐδόλως μοῦ ἀπήντησεν μισεῖ τοὺς ἑβραίους ὁ ῥωσικὸς λαός. Τοὺς ἑβραίους τοὺς μισεῖ ἡ ῥωσικὴ ἐξουσία. Οἱ ἑβραῖοι εἶνε εὐφρυνεῖς. Ἡ ἐξουσία φροβεῖται πᾶσαν εὐφρυνίαν. Ἰσχυρομένως ὀργανίζετο σφραγὰς. Διατί ἔπαυσε τὴν ἐφημερίδα τοῦ συζύγου μου ἡ ἐξουσία; Διατί ἔγραψεν ὑπὲρ τῶν ἑβραίων. Διατί ἡ ἐξουσία μοῦ ἀπηγόρευσε νὰ παριστάνω; Διατί ὑπερασπιζόμενη τοὺς ἑβραίους. Ἦτο ἓν δράμα καλοῦμένου «Οἱ Λαθρέμποροι» γραφὲν ἐπίτηδες διὰ νὰ ἐξερεθισθῇ ὁ λαός κατὰ τῶν ἑβραίων. Ἰς αὐτὸ τὸ δράμα ἐγὼ ἠρνήθη νὰ λάβω μέρος. Ἰπόθεσις του ἦτο ὅτι τὴν ἑβραϊκὴν ὀρησκείαν οἱ ἑβραῖοι τὴν μεταχειρίζονται ὡς πρόσχημα διὰ νὰ ἐξαπατοῦν τοὺς Χριστιανούς. Μετὰ τὴν παράστασιν τοιούτων δραμάτων συμβαίνουν σφραγαί. Ἡ ῥωσικὴ ἐξουσία τεχνηέντως θέτει εἰς κυκλοφορίαν ἀρηγήσεις περὶ τῶν ἑβραίων, αἱ ὁποῖαι ἐξάπτουν τὴν φαντασίαν τῶν ἀπλοϊκῶν. Συγχρόνως ἡ ἐξουσία διανέμει χρήματα καὶ κονιάκ. Τοιοῦτοτρόπως συμβαίνουν αἱ σφραγαί.

Ἰχθετε γυναικεῖον κίνημα ἐν Ῥωσσίᾳ; ἠρώτησεν ὁ φίλος μου.

Ἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς μας προσπάθειας, δράσεις καὶ συνελεύσεις γυναῖκες καὶ ἄνδρες λογιζονται ἐξ ἴσου. Τὰ ἐπαναστατικώτερα στοιχεῖα ἐν Ῥωσσίᾳ εἶνε αἱ γυναῖκες, ὥστε βλέπετε δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ἰδίου γυναικείου κινήματος. Ἰς τὴν μεσημβρινὴν Ῥωσσίαν ἡ γυνὴ εἶνε ἡ κυρίαρχος τῆς οἰκογενείας. Σχεδὸν ὅλοι οἱ χωρικοὶ εἰς τὴν Μεσημβρινὴν Ῥωσσίαν εἶνε σοσιαλισταί. Σοσιαλισταὶ καὶ γυναῖκες ἔχουν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀγῶνα καὶ

μὲ εὐχαριστεῖ ὅπου βλέπω ὅτι αἱ ἀγγλίδες ἀρχίζουσιν νὰ βασιζονται εἰς τοὺς σοσιαλιστάς. Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιτύχουν ἐλευθερίαν ἀπὸ τοὺς πλουτοκρατικοὺς πολιτευτάς.

Ἰν περιπτώσει πολέμου, πῶς φρονεῖτε, ἠρώτησα, ὅτι πρέπει νὰ δράσουν οἱ σοσιαλισταὶ τῶν δύο ἐν συγκρούσει χωρῶν;

Ἄδιστακτως φρονῶ ὅτι ἀμέσως αἱ Ἐργατικαὶ Τάξεις ἀμφοτέρων τῶν χωρῶν πρέπει νὰ κηρύξουν γενικὴν ἀπεργίαν. Διὰ τοιαύτης ἀπεργίας ματαιοῦν τὸν πόλεμον. Ποῖος πληρόνει τὰ ἐξοδα τοῦ πολέμου; Πάντοτε οἱ ἐργάται. Ὁ ῥώσος ἐργάτης δὲν μισεῖ τὸν ἰάπωνά ἐργάτην. Ὁ ἀγγλος ἐργάτης δὲν μισεῖ τὸν γερμανὸν ἐργάτην. Δὲν ὑπάρχει πράγματι ἀφορμὴ πολέμου ποτὲ μεταξύ τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἐνός κράτους καὶ τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἐτέρου κράτους. Ὅταν συγκρούονται εἰς πόλεμον κατ' ἀλλήλων δὲν εἶνε διότι ὑπάρχει μεταξύ αὐτῶν πραγματικὴ διαφορά. Ἰς εἶνε μόνον διότι μία ὁμὰς κεφαλαιούχων πρόκειται νὰ δρέψῃ τὰ ὀφέλη ἐκ τοῦ πολέμου. Οἱ κεφαλαιούχοι τῶν δύο ἐμπολέμων ἐθνῶν θέλουν κέρδη. Λοιπόν, ἐμπρὸς δυστυχῇ στρατιῶτα ἐργάται, πήγαινε νὰ φρονεύσης καὶ νὰ φρονευθῆς. Ἰς εἶνε ἀποτρόπαιον καὶ ἀκατανόητον ὅτι δὲν τὸ ἀντιλαμβάνεται αὐτὸ ὁ λαός. Ἄμα τὸ ἀντιληφθῆ δὲν θὰ ὑπάγῃ κανεὶς νὰ πολεμήσῃ. Ἄς πολεμήσουν οἱ κεφαλαιούχοι μόνοι των, ἀροῦ θέλουν νὰ καρπωθοῦν κέρδη ἐκ τοῦ πολέμου. Οἱ ἐργάται κανὲν ὀφελος δὲν καρποῦνται. Ἄπ' ἐναντίας δυστυχίαν καὶ ἀθλιότητα καὶ πένθη.

Τὴν στιγμήν ταύτην ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ εἰσῆλθεν ὁ πρίγκηψ, ὑψηλός, εὐρύωμος, ὠραῖος ἀνὴρ, μὲ γλυκύτατον συμπαθέστατον πρόσωπον, μὲ βαθύ μέτωπον καὶ μὲ κεφαλήν, ἡ ὁποία

θὰ ἐγοήτευε γλύπτῃν. Ἢ σύζυγός του μᾶς τὸν παρουσίασε καὶ ὁ πρίγκηψ ὅταν ἤκουσεν ὅτι εἴμεθα σοσιαλισταὶ ἐσφιγξεν ἐνθουσιωδῶς τὰς χεῖράς μας. N. M.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Ἀξιοπαρατήρητον εἶνε ὅτι δι' ὄλων τῶν νομοθεσιῶν τοῦ κόσμου διήκει μία ἐνότης σκοποῦ. "Ὅλαι αἱ νομοθεσίαι ἀποτελοῦν μέρος μιᾶς πάλης ἡ ὁποία διεξάγεται μεταξύ Νόμου καὶ κοινωνικῶν τινῶν δυνάμεων. Προσπάθεια ἀφ' ἑνὸς τῶν Ἰργατικῶν Ἰάξεων νὰ ὀργανώνωνται διὰ λογαριασμὸν τῶν. Προσπάθεια ἀφ' ἑτέρου τοῦ Νόμου νὰ παρεμποδίζῃ τὴν πλήρη ὀργάνωσίν τῶν. Τὸ καθαρὸν ἀποτέλεσμα ἐν συνόλῳ τῆς πάλης ταύτης πανταχοῦ εἶνε ἐν καὶ τὸ αὐτὸ — ἦττα τοῦ Νόμου. Πανταχοῦ σχεδόν, ὁ Νόμος ὑπεχώρησεν κατόπιν μικρᾶς ἀντιστάσεως. Ἰπὶ τινὰ καιρὸν αἱ νομοθεσίαι καὶ τὰ Δικαστήρια φαίνονται, ὅτι δεσπόζουν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὑποκύπτουν εἰς δυνάμεις ἀνωτέρας αὐτῶν. Ἰὰ παντοῖα ἐπεισόδια εἰς τὰς διαφόρους χώρας παρατηρούμενα οὕτως εἶπεῖν ἀπὸ ὑψηλῆς τινος σκοπιᾶς καὶ ἐξ ἀποστάσεως, προσλαμβάνουν ἐνιαῖον χα-

ρακτῆρα καὶ ὁ χαρακτήρ αὐτὸς εἶνε χαρακτήρ δράματος, καίτοι τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος ἐπὶ τῆς ἀχανοῦς σκηνῆς δυνατὸν νὰ εἶνε ἀόρατα πρὸς ἀλλήλα, καὶ ἡ ἀληθῆς ἐννοια τοῦ τι ἐπραξάν καὶ τι εἶπαν δυνατὸν νὰ εἶνε ἄγνωστος εἰς αὐτά. Ἢ προσεκτικὸς ἐρευνητῆς θὰ ἀνακαλύψῃ μιαν ἀξιωματικὴν μεταβολὴν εἰς τὸ πνεῦμα ἐν γένει τῆς νομολογίας ὄλων τῶν χωρῶν — θὰ ἀνακαλύψῃ μιαν μεταμόρφωσιν τῆς ἐννοίας τῆς ἐλευθερίας. Ἰράγματι δύο συλλήψεις περὶ ἐλευθερίας συγκρούονται πρὸς ἀλλήλας ἐν ταῖς ἡμέραις μας. Μία σύλληψις εἶνε ἡ παλαιότερα ὅτι ἀληθῆς ἐλευθερία εἶνε τὸ νὰ διατελῇ ὁ ἐργοδότης ἀδέσμευτος εἰς τὰς ἐνεργείας του πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν του. Ἢ ἄλλη σύλληψις ἡ καὶ ἐπικρατοῦσα εἶνε ὅτι πρέπει νὰ κρίνωμεν τὰ ἐλατήρια τοῦ ἐργοδότη καὶ νὰ δεσμεύωμεν τὴν ἐλευθερίαν του ἀναλόγως.

Τὸ μῆλον οἴγκειται ἀπὸ ἴνας, λεύκωμα, σάκχαρον, κόμμι, μηλικὸν ὄξύ, γαλλικὸν ὄξύ, ἄσβεστον καὶ ἕδωρ. Προσέτι περιέχει φώσφορον περισσότερο παρ' οἷονδὴποτε ἄλλο φρούτον ἢ φυτὸν. Ἢ ἀξία τοῦ φωσφοροῦ ἐγκείται εἰς τὸ ὅτι εἶνε κατάλληλος διὰ νὰ ἀναεόνη τὴν οὐσιώδη νευρικὴν ὕλην τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ἢ σκανδιναυικὴ μυθολογία λέγει ὅτι τὸ

μῆλον ἦτο τροφὴ τῶν θεῶν, οἱ ὁποῖοι τὸ ἐτριογονόσασκεν ἠσθάνοντο ἐξασθενομένους τὰς δυνάμεις τῶν. Τὰ ὄξέα τῶν μῆλων, λέγει ἕνας γερμανικὸς ἐπιστήμων, εἶνε πολύτιμα εἰς ταῖς ἀγοντας καθέστικὴν ζωὴν, διότι ἐξουδετεροῦν ὕλας αἱ ὁποῖαι συσσωρεύονται εἰς τὸ σῶμα καὶ αἱ ὁποῖαι ἐν ἔμμενον εἰς αὐτὸ θὰ καθίστων τὸν νοῦν βραδυκίνητον ἢ θὰ προκαλοῦν ἀσθενείας τοῦ δέρματος.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΥΠΕΡ ΕΙΡΗΝΗΣ

Τώρα μὲ τὴν προσθήκην τῶν νέων χωρῶν εἰς τὸ εὐδαιμον βασιλείον μας, οἱ διάφοροι πράκτορες τῆς ἑλληνικῆς πλουτοκρατίας ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν καὶ καταγίνονται νὰ προπαρασκευάσουν τὸ ἔδαφος εἰς δάνεια ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, εἰς βάρος ἐννοεῖται τῶν Ἴργατικῶν Τάξεων τῆς Ἑλλάδος. Ἴχθυ διαβάσει διάφορους διατριβάς των εἰς ἀγγλικὰς, καὶ γαλλικὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, καὶ συνοψίζων, ἐνταῦθα τὰ ἐπιχειρήματα διὰ τῶν ὁποίων προσπαθοῦν νὰ ἐμποιήσουν εἰς τοὺς ξένους κεφαλαιούχους τὰς προσδοκίας κέρδους, ἀπὸ τὸν ἰδρῶτα, ἐννοεῖται, τῶν ἐλλήνων ἐργατῶν. Αὐτὰ δὲ πράττουν ὄχι μόνον οἱ πράκτορες τῆς ἑλληνικῆς πλουτοκρατίας, ἀλλὰ καὶ τῆς βουλγαρικῆς. Ἴδου ἐν συνόψει τί λέγουν. Ἡ βιομηχανία μας καὶ ἡ γεωργία μας ἔχουν ἀνάγκην ἀναπτύξεως καὶ δι' αὐτὸ ἐπιθυμοῦμεν εἰρήνην, διότι

ἡ εἰρήνη ἐγγυᾶται εἰς τοὺς ξένους κεφαλαιούχους ἀσφάλειαν. Ἡ Ἑλλάς εἶνε πλήρης μεταλλείων. Ἀλλὰ χρειάζονται διάφορα ἔργα πρὸς καλητέραν ἐκμετάλλευσιν. Χρειάζονται σακχαροποιεῖα, χαρτοποιεῖα, ναυπηγεῖα, νεωρεῖα, καὶ παντὸς εἶδους ἐργαστάσια. Μόνον ἀπὸ ἀρωματοποιεῖα θὰ ἐπήγαζον μεγάλα κέρδη, διότι τὰ ἀνθη εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶνε ἀρθονα. Ἴπειτα διὰ τὴν Θεσσαλίαν ἢ ὁποία πρέπει νὰ γίνῃ ὁ σιτοβολῶν τῆς Ἀνατολῆς χρειάζεται μία γεωργικὴ τράπεζα καὶ μία ἀγροτικὴ τράπεζα διὰ νὰ λείψουν οἱ ἀσπλαγχνοὶ τοκογλύφοι.

Σ. Ε. Ἴννοεῖ, βέβαια, ὁ εὐγλωττος αὐτὸς πλουτοκρατικὸς πράκτωρ ὅτι αἱ Τράπεζαι δὲν θὰ εἶνε τόσο ἀσπλαγχνοὶ ὅσον οἱ τοκογλύφοι. Ἴσως. Ἀλλ' οἱ καλλιεργηταὶ δὲν ἔχουν ἀνάγκην εὐσπλαγχνίας. Ἴχθυ ἔχουν ἀνάγκην δικαιοσύνης.

ΜΟΝΟΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΤΟΥ

Ἄραγε διὰ τῆς πειθοῦς θὰ ἤμπορῶσιν ἡμεῖς αἱ Ἴργατικαὶ Τάξεις νὰ κάμψωμεν τὴν πλουτοκρατίαν; Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ἐδοκιμάσαμεν τώρα τόσα ἔτη θέσαντες εἰς ἐφαρμογὴν τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα. Ὅλη ἡ κοινοβουλευτικὴ ἱστορία ἀποδεικνύει ὅτι τὸ μέσον τῆς πειθοῦς ἀπέβη μάταιον. Νὰ καταρύγωμεν ἄραγε τώρα εἰς ἰκεσίας καὶ ταπεινάς αἰτήσεις; Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει πλέον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην γλῶσσαν παρακλητικὴ καὶ ἰκετευτικὴ

ῥάσις τὴν ὁποίαν νὰ μὴ μετεχειρίσθωμεν. Ἴξηντλήθη καὶ αὐτὸ τὸ μέσον. Νὰ μὴ ἀπατώμεθα, παρακαλῶ, πλέον. Ἴχομεν μεταχειρισθῆ ὅλα τὰ μέσα, αἰτήσεις, διαδηλώσεις, ἰκεσίας. Ὅλαι μας αἱ αἰτήσεις ἀπερρίφθησαν. Ὅλαι μας αἱ διαδηλώσεις προεκάλεσαν πίεσιν καὶ ὕβριν. Ὅλαι μας αἱ ἰκεσίαὶ ἐπερυφρονήθησαν. Ἴχθυ ἔχου μάταιον λοιπὸν κατόπιν ὅλων τούτων νὰ ἐλπίζωμεν συμφιλίωσιν μὲ τὴν πλουτοκρατίαν. Δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐν ἰχθυ

ἐλπίδος. Ἴδαν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ζήσωμεν ἐλεύθεροι—ἐάν ἐπιθυμοῦμεν νὰ διατηρήσωμεν ἀπαραβίαστα τὰ δικαιώματα διὰ τὰ ὅποια ἔχομεν ἐπὶ γενεὰς ὀλοκλήρους ἀγωνισθεῖ ὑποβαλλόμενοι εἰς τρομακτικὰς θυσίας αἵματος καὶ χρήματος καὶ οἰκογενειακῆς γαλήνης ἐάν δὲν συσπεύσωμεν νὰ ἐγκαταλείψωμεν ἀνάθρως τὸν εὐγενῆ ἀγῶνα τὸν ὅποιον ἀπὸ γενεῶν διεξάγομεν καὶ τὸν ὅποιον ἔχομεν ὁμόσει νὰ μὴ ἐγκαταλείψωμεν μέχρις οὗ κατορθωθεῖ ὁ ἐνδοξὸς σκοπὸς του—πρέπει νὰ ἀποτινάξωμεν τὸν ζυγὸν τῆς πλουτοκρατίας δι' ἐπιθέσεως. Δὲν μᾶς ἔμεινε ἄλλη διεξόδος εἰμὴ ἡ κατὰ τῆς πλουτοκρα-

τίας πόλεμος. Εἰς τὰς μάχας δὲν νικοῦν μόνον οἱ ἰσχυροί. Νικοῦν ἐπίσης οἱ ἄγρυπνοι, οἱ ἀποφασιστικοί, οἱ γενναῖοι. Ὑποχώρησις δὲν ὑπάρχει, εἰμὴ ὑποχώρησις πρὸς τὴν ὑποδούλωσιν. Εἰρήνη, λέγουν, ἔγεινεν εἰρήνη. Εἰρήνη μολαταῦτα δὲν ὑπάρχει. Τὶ καθήμεθα; Ὅσον πολὺ ἀγαπῶμεν τὴν ζωὴν μας, τόσην πολλὴν γλυκύτητα ἔχει ἡ εἰρήνη, ὥστε νὰ τὴν ἐξαγοράσωμεν διὰ ἀλύσεων καὶ δουλείας; Δὲν ἤξεύρω τί σκοπεύουν νὰ πράξουν ἄλλοι ἐργάται. Ὅσον ἀφορᾷ ἐμέ, ἐγὼ λέγω, ἡ ἐλευθερίαν ἢ θάνατον—ἡ ζωὴν ἀνθρωπίνην ἢ ἐξόντωσιν.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

Ὅ,τι καὶ ἂν εἴπη τις συνηγορῶν ὑπὲρ τοῦ πολέμου οἰουδήποτε εἶδους, εἴτε πολέμου ἐλευθερωτικοῦ, εἴτε πολέμου κατακτητικοῦ, τὸ ἀληθὲς πάντοτε ἔμεινε ὅτι ὁ πόλεμος εἶνε εἰς τὸ κάτω τῆς γραφῆς φάρμακον ὑπαγορευόμενον ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας, καὶ δὲν ἔχουν ἄδικον οἱ κατακρίνοντες αὐτὸν ὡς ἐκδήλωσιν ἐθνικῆς ἀγριότητος. Ὅλαι αἱ ἐκπαιδευτικαὶ μας μέθοδοι, αἱ ὅποια ἐμπνέουν ἐπιθετικὸν πατριωτισμὸν, ἠμπορεῖ νὰ ἔχουν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὸ ἐπιχείρημα τῆς γενναιότητος, ἀλλὰ ἐγκολάπτουν εἰς τὸ πνεῦμα στοιχεῖα ἀσυμπαθείας, τὰ ὅποια εἶνε ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰς νεωτέρας συνθήκας τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Ὁ ἀρχαῖος πολιτισμὸς ἐβασίζετο τόσον πολὺ ἐπὶ πολέμων καὶ κατακτήσεων καὶ ὑποδουλώσεων ὥστε πᾶς ἀνθρω-

πος, ὁ ὅποιος ἔχει ἀνατραφεῖ μὲ τοιαύτας ιδέας παραγνωρίζει καὶ λησιμονεῖ τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀρχίζει νὰ ἀντιλαμβάνεται τὴν φρικαστικὴν φθορὰν καὶ ἀθλιότητα, ἡ ὅποια πάντοτε παρομαρτεῖ εἰς τὸν πόλεμον. Ἰξάκολουθοῦν πολλοὶ ἀκόμη νὰ ἐκφράζουν τὴν μωρίαν ὅτι ὁ πόλεμος ἀναπτύσσει τὰ καλῆτερα χαρακτηριστικὰ ἐνὸς ἔθνους, ὡσανεὶ μόνη ἡ ἐπιθυμία αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν τὸ νὰ κάμη τις χρῆσιν βίας δὲν ἦτο ἐν ἀπὸ τὰ χεῖριστα χαρακτηριστικὰ. Ἀντὶ νὰ ἐξαίρωμεν τὰς φιλοπολέμους τάσεις ἢ ἦτο λογικώτερον νὰ ἐξαίρωμεν τὰς συνδιαλλακτικὰς τάσεις μεταξὺ τῶν ἔθνων. Εἰς τὰ σχολεῖα αἱ σύγχροναί τάσεις πρὸς συνδιαλλαγὴν, διαιτησίαν, συνεργατικότητα, ἀλληλεγγύην, δέον νὰ τονίζωνται, διότι τὸ οὐσιῶδες εἶνε νὰ

έγχαραχθή εις τὰς διανοίας τῶν νέων τὸ πνεῦμα τῆς κοινωνικῆς εὐθύνης καὶ ὄχι τὸ πνεῦμα τῆς κτηνώδους βίας, ὄχι τὸ πνεῦμα τοῦ προνομίου, ὄχι τὸ πνεῦμα τῆς πλουτοκρατικῆς δεσποτείας. Ἡ μόνη ἐκπαίδευσις, ἡ ὁποία εἶνε ἀνταξία τοῦ ὀνόματος, εἶνε ἡ ἐκπαίδευσις, δι' ἧς ἐντυπώνεται εἰς τὸν νοῦν ὅτι πᾶν ζήτημα ἔχει δύο ὄψεις, καὶ ὅτι ἡ μόνη λύσις τῶν προβλημάτων μας ἔθνικῶν καὶ κοινωνικῶν εἶνε

ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη. Εἰς τὰ σχολεῖα ἴσον νὰ διδάσκονται τὰ ιδεώδη τῶν διαφόρων ἔθνῶν τοῦ κόσμου, οἱ σκοποὶ τοῦ δημοκρατισμοῦ, αἱ μέθοδοι τῶν νομοθεσιῶν, ἀντὶ νὰ περιορίζεται ἡ προσοχὴ των εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ Ἰώμης. Ἐὐ παρελθὸν μᾶς ἐνδιαφέρει μόνον καθ' ὅσον ἔχει συμβάλει εἰς τὰ προβλήματα τοῦ παρόντος.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Τὸ συγγραμμάτιον τοῦ Φερρέρ ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον μετεφράσθη εἰς διαφόρους γλώσσας ἀρ' ὅτου ὁ ἰσπανὸς μάρτυς ἐτουρεκίσθη. Ἔχω ὑπ' ὄψιν μου ἀγγλικὴν μετάφρασιν ἡ ὁποία ἐκυκλοφόρησεν ἐσχάτως κατὰ ἑκατομύρια ἀντιτύπων. Ἡ μάθησις, ἡ παιδεία εἶνε ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς τῆς ὀπισθοδρομήσεως, τῆς δεισιδαιμονίας, τῆς ἀνερευνητοῦ γνώμης, τοῦ δογματισμοῦ καὶ τῆς τυραννίας. Εἶνε λοιπὸν φυσικὸν ὅτι ὅταν ἡ ἰσπανικὴ ἐξουσία παρετήρησεν ὅτι ἐξηπλοῦτο ὁ ἐπαναστατισμὸς εἰς τὸ κράτος τῆς, προσήλωσε τὸ ὄμμα τῆς ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος ἐδίδασκε τοὺς νέους ὅτι ἡ βία εἶνε ἀπαίσιον καὶ ὀλέθριον ἐγκλη-

μα καὶ ὅτι μόνον ἡ ἀγάπη καὶ ἡ καλωσύνη εἶνε ἀρετὴ. Ἡ ἐξουσία κάποτε κάμνει σφάλματα τοιοῦτου εἴδους. Φρονεύσασα τὸν Φερρέρ ἐνόμισεν ὅτι ἐξωβέλισε τὰς ιδέας του. Ἰλησμόνησεν ὁμῶς ὅτι ἡ τοιαύτη μέθοδος τοῦ ἐξοβελισμοῦ εἶνε ἀκριβῶς ὁ καλλίτερος τρόπος πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐξαπλώσεως αὐτῶν τῶν ιδεῶν. Ἐκ τοῦ βιβλιαρίου τούτου ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ μορφώσῃ γνώμην περὶ τοῦ εἴδους τῆς διδασκαλίας ἐν τοῖς σχολείοις, εἰς τὸ ὅποιον ὁ κακοῦργος Φερρέρ ἠσχολεῖτο καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἰσπανικὴ ἐξουσία ἀπεφάνθη ὅτι ὁ ἰσπανὸς τοῦ εἶνε ἀναγκαῖος.

Ὁ σοσιαλισμὸς ἐρχεται ὡς ὁ ἄγγελος τοῦ φωτός, φέρων εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ Ἐὐαγγέλιον τῆς ἀληθείας. Ὁ σοσιαλισμὸς ἐφωδιασμένος μὲ ὅλην τὴν μάθησιν τῶν αἰῶνων λαμβάνει τὰ ὠριμότερα διδάγματα τοῦ ποιητοῦ, τοῦ φιλοσόφου, τοῦ οἰκονομολόγου, τοῦ ἐπιστήμονος, τοῦ ἱστορικοῦ καὶ συνάπτει τὰ συμπερίσματα πάντων εἰς ἓν ἁρμονικὸν ὅλον καὶ μᾶς λέγει ὅτι ὄχι ὁ συναγωνισμὸς ἀλλ' ἡ

σὺμπραξις εἶνε ὁ νόμος τοῦ βίου, ὅτι ἡ πτωχεία εἶνε παραβίασις τοῦ θείου θελήματος. Ἦλθεν ἤδη τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ὅπως ἀποβάλλωμεν πᾶν λείψανον τῆς πεπτωκυίας ἡμῶν φύσεως καὶ ἀκολουθήσωμεν τὸν ἄγγελον τοῦ φωτός ὅστις ἀναγγέλλει νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ διὰ τῶν πυλῶν τοῦ Παραδείσου εἰς τὴν Ἐδέμ τῆς πνευματικῆς γηθοσύνης.